

UDK 343
Kr210

U.Krastiņš, V.Liholaja
KRIMINĀLTIESĪBAS. VISPĀRĪGĀ DAĻA. Mācību grāmata
Ceturtais papildinātais izdevums
Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2024, 463 lpp.

Autori:

Uldis Krastiņš	Dr.habil.iur., prof. 2., 3., 4., 5., 6., 7., 8., 9., 10., 15., 16., 17. nodaļa
Valentija Liholaja	Dr.iur., prof. 1., 11., 12., 13., 14. nodaļa

© Uldis Krastiņš, 2024
© Valentija Liholaja, 2024
© Marina Selunska, mākslinieciskais noformējums, 2024
© Tiesu namu aģentūra, makets, 2024

Izdevējs: Tiesu namu aģentūra
Baldones iela 1 B, Rīga, LV-1007
tnagramatas.tna.lv

Tiražētājs: SIA "Jelgavas tipogrāfija"

ISBN 978-9934-621-19-2

Saturs

Izmantotie saīsinājumi	10
-------------------------------------	----

Priekšvārds	11
--------------------------	----

1. nodaļa (*V.Liholaja*)

Vispārīgie noteikumi	13
-----------------------------------	----

1.1. Krimināllikums.....	13
--------------------------	----

1.2. Krimināltiesību jēdziens un nozīme	15
---	----

1.3. Krimināltiesību principi un funkcijas	20
--	----

1.4. Krimināllikuma struktūra	27
-------------------------------------	----

1.5. Krimināltiesību normas struktūra	28
---	----

1.6. Krimināltiesību normu iztulkošana.....	33
---	----

1.7. Krimināllikuma spēks telpā	44
---------------------------------------	----

1.8. Krimināllikuma spēks laikā	52
---------------------------------------	----

2. nodaļa (*U.Krastiņš*)

Noziedzīgs nodarījums	66
------------------------------------	----

2.1. Kriminālatbildības pamats un noziedzīga nodarījuma pazīmes	66
---	----

2.2. Noziedzīga nodarījuma sastāva jēdziens un tā nozīme.....	70
---	----

2.3. Noziedzīgs nodarījums un noziedzīga nodarījuma sastāvs.....	74
--	----

2.4. Noziedzīgu nodarījumu klasifikācija.....	77
---	----

2.5. Noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmes	78
--	----

2.6. Noziedzīga nodarījuma sastāvu veidi	82
--	----

2.7. Noziedzīga nodarījuma sastāvs un noziedzīga nodarījuma kvalifikācija	86
---	----

3. nodaļa (*U.Krastiņš*)

Noziedzīga nodarījuma objekts	91
--	----

3.1. Noziedzīga nodarījuma objekta jēdziens	91
---	----

3.2. Noziedzīga nodarījuma objektu veidi.....	96
---	----

3.3. Noziedzīga nodarījuma priekšmets.....	105
--	-----

4. nodaļa (*U.Krastiņš*)

Noziedzīga nodarījuma objektīvā puse	109
4.1. Noziedzīga nodarījuma objektīvās puses jēdziens un pazīmes.....	109
4.2. Prettiesiska darbība vai bezdarbība.....	114
4.3. Kaitīgas sekas.....	121
4.4. Cēloņsakarība.....	128
4.5. Citas noziedzīga nodarījuma sastāva objektīvās puses pazīmes.....	133

5. nodaļa (*U.Krastiņš*)

Noziedzīga nodarījuma subjekts	136
5.1. Noziedzīga nodarījuma subjekta jēdziens.....	136
5.2. Pieskaitāma persona. Nepieskaitāmība.....	139
5.3. Kriminālatbildības vecums.....	142
5.4. Noziedzīga nodarījuma īpašais (speciālais) subjekts.....	144

6. nodaļa (*U.Krastiņš*)

Noziedzīga nodarījuma subjektīvā puse	148
6.1. Noziedzīga nodarījuma subjektīvās puses jēdziens un pazīmes.....	148
6.2. Vainas jēdziens un vainas formas.....	151
6.3. Nodoms un tā veidi.....	158
6.4. Neuzmanība un tās veidi.....	166
6.5. Noziedzīga nodarījuma motīvs un mērķis.....	170
6.6. Kļūda un tās ietekme uz vainu.....	174

7. nodaļa (*U.Krastiņš*)

Noziedzīga nodarījuma stadijas	183
7.1. Noziedzīga nodarījuma stadiju jēdziens.....	183
7.2. Pabeigts noziedzīgs nodarījums.....	192
7.3. Sagatavošanās noziegumam.....	195
7.4. Nozieguma mēģinājums.....	199
7.5. Labprātīga atteikšanās no nozieguma izdarīšanas.....	204

8. nodaļa (*U.Krastiņš*)

Vairāku personu piedalīšanās noziedzīgā nodarījumā	210
8.1. Dalības un līdzdalības kopīgās pazīmes	210
8.2. Dalības jēdziens un dalības formas.....	216
8.3. Līdzdalības jēdziens un līdzdalībnieku veidi.....	230
8.4. Līdzdalības īpašie jautājumi	239
8.5. Piesaistība noziedzīgam nodarījumam.....	241

9. nodaļa (*U.Krastiņš*)

Noziedzīgu nodarījumu daudzējādība	246
9.1. Noziedzīgu nodarījumu daudzējādības jēdziens.....	246
9.2. Noziedzīgu nodarījumu daudzējādības veidi.....	255
9.3. Noziedzīgu nodarījumu kopība.....	256
9.4. Normu konkurence	262
9.5. Noziedzīgu nodarījumu atkārtotība	269
9.6. Noziedzīga nodarījuma recidīvs	276

10. nodaļa (*U.Krastiņš*)

Apstākļi, kas izslēdz kriminālatbildību	279
10.1. Apstākļu, kas izslēdz kriminālatbildību, jēdziens un pazīmes	279
10.2. Nepieciešamā aizstāvēšanās	285
10.3. Aizturēšana, radot personai kaitējumu.....	298
10.4. Galējā nepieciešamība	303
10.5. Attaisnojams profesionālais risks	308
10.6. Noziedzīgas pavēles un noziedzīga rīkojuma attaisnojama izpildīšana.....	311

11. nodaļa (*V.Liholaja*)

Sods	316
11.1. Soda jēdziens.....	316
11.2. Sodu veidi.....	322
11.3. Brīvības atņemšana.....	323
11.4. Probācijas uzraudzība.....	327
11.5. Sabiedriskais darbs	331
11.6. Naudas sods.....	334
11.7. Mantas konfiskācija	338
11.8. Izraidīšana no Latvijas Republikas	341
11.9. Tiesību ierobežošana	342

12. nodaļa (*V.Liholaja*)

Soda noteikšana	345
12.1. Soda noteikšanas vispārīgie principi	345
12.2. Atbildību mīkstinošie apstākļi	357
12.3. Atbildību pastiprinošie apstākļi	362
12.4. Vieglāka soda noteikšana nekā likumā paredzētais sods	376
12.5. Soda noteikšana, ja nav ievērotas tiesības uz kriminālprocesa pabeigšanu saprātīgā termiņā	378
12.6. Soda noteikšana par vairākiem noziedzīgiem nodarījumiem.....	381
12.7. Soda noteikšana pēc vairākiem nolēmumiem.....	383
12.8. Sodu saskaitīšanas un aizstāšanas noteikumi.....	383
12.9. Soda noteikšana par sagatavošanos noziegumam un nozieguma mēģinājumu.....	385
12.10. Soda noteikšana par noziedzīgu nodarījumu, kas izdarīts līdzdalībā.....	385

13. nodaļa (*V.Liholaja*)

Atbrīvošana no kriminālatbildības un soda	387
13.1. Kriminālatbildības noilgums	387
13.2. Atbrīvošana no kriminālatbildības.....	390
13.3. Nosacīta atbrīvošana no kriminālatbildības	397
13.4. Atbrīvošana no soda vai soda izciešanas	399
13.5. Soda samazināšana izņēmuma gadījumos	402
13.6. Nosacīta pirmstermiņa atbrīvošana no soda	403
13.7. Elektroniskā uzraudzība	407
13.8. Notiesājoša sprieduma un prokurora priekšraksta par sodu izpildes noilgums	407
13.9. Sodāmības dzēšana un noņemšana	409

14. nodaļa (*V.Liholaja*)

Nepilngadīgā kriminālatbildības īpatnības	414
14.1. Soda veidi nepilngadīgajam.....	415
14.2. Audzinoša rakstura piespiedu līdzekļu piemērošana nepilngadīgajiem	416
14.3. Brīvības atņemšanas piemērošana	420
14.4. Probācijas uzraudzības piemērošana	422
14.5. Sabiedriskā darba aizstāšana	423

14.6.	Naudas soda piemērošana.....	423	
14.7.	Citi ar soda noteikšanu saistīti jautājumi	424	
15. nodaļa (U.Krastiņš)			
Medicīniska rakstura piespiedu līdzekļi			425
15.1.	Medicīniska rakstura piespiedu līdzekļu īss raksturojums.....	425	
15.2.	Pamats medicīniska rakstura piespiedu līdzekļu piemērošanai un to veidi.....	426	
15.3.	Medicīniska rakstura piespiedu līdzekļu piemērošanas vieta un ilgums	427	
16. nodaļa (U.Krastiņš)			
Juridiskajām personām piemērojamie piespiedu ietekmēšanas līdzekļi (KL VIII ¹ nodaļa).....			429
16.1.	Pamats piespiedu ietekmēšanas līdzekļu piemērošanai juridiskajām personām.....	429	
16.2.	Piespiedu ietekmēšanas līdzekļu sistēma un to veidi.....	432	
16.3.	Nosacījumi piespiedu ietekmēšanas līdzekļu piemērošanai	434	
16.4.	Noilguma aprēķināšana (KL 70. ⁹ pants).....	436	
17. nodaļa (U.Krastiņš)			
Mantas īpašā konfiskācija (KL VIII ² nodaļa).....			437
17.1.	Mantas īpašās konfiskācijas jēdziens.....	437	
17.2.	Noziedzīgi iegūtas mantas konfiskācija.....	437	
17.3.	Noziedzīga nodarījuma izdarīšanas priekšmeta konfiskācija	440	
17.4.	Ar noziedzīgu nodarījumu saistītas mantas konfiskācija.....	440	
17.5.	Konfiscējamās mantas aizstāšana	441	
Izmantotie avoti.....			443
1.	Literatūra.....	443	
2.	Tiesību akti.....	449	
3.	Judikatūra un tiesu prakse	455	

Priekšvārds

Grāmatas autori ir Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes Krimināltiesisko zinātņu katedras profesore Dr.iur. Valentija Liholaja un Latvijas Universitātes emeritētais profesors Dr.habil.iur. Uldis Krastiņš.

Grāmatā analizēti krimināltiesību vispārīgie noteikumi, teorētiskās nostādnes par noziedzīga nodarījuma un kriminālsoda institūtu, kā arī par normām, kas atklāj šo divu krimināltiesību pamatinstitūtu saturu.

Krimināltiesību teorētiskās nostādnes tiek saistītas ar Krimināllikuma normu praktisko piemērošanu. Liela uzmanība veltīta noziedzīgu nodarījumu kvalifikācijas jautājumiem un to risinājuma teorētiskajam pamatojumam. Ir minēti arī daži krimināltiesību teorijas un prakses jautājumi, par kuriem atsevišķu autoru viedokļi ir atšķirīgi, tiek izteikti iespējamie risinājumi.

Kopš grāmatas iepriekšējā izdevuma iznākšanas 2008.gadā Krimināltiesību Vispārīgās daļas institūtu teorētiskajās nostādnēs un Krimināllikuma atsevišķu normu saturā ir notikušas ievērojamas izmaiņas.

Tā, piemēram, Krimināllikuma Vispārīgajā daļā ar Saeimas 2017.gada 22.jūnija likumu, kas spēkā no 2017.gada 1.augusta, tika iekļauta jauna VIII² nodaļa "Mantas īpašā konfiskācija". Grozījumi visās normās tikuši izdarīti arī Krimināllikuma Vispārīgās daļas VIII¹ nodaļā "Juridiskajām personām piemērojamie piespiedu ietekmēšanas līdzekļi". Ar 2012.gada 13.decembra likumu, kas spēkā no 2013.gada 1.aprīļa, grozīts noziedzīgu nodarījumu daudzējādības institūta saturs (KL 24.pants) un no Krimināllikuma izslēgts noziedzīgu nodarījumu atkārtotības institūts (KL 25.pants). Ar to pašu likumu Krimināllikuma 9.panta ("Noziedzīga nodarījuma izdarīšana ar nodomu (tīši)") otrajā daļā tika reglamentēts tieša nodoma saturs formāla sastāva noziedzīgos nodarījumos.

Svarīgas izmaiņas notikušas arī Krimināllikuma Vispārīgās daļas normatīvajā regulējumā, kas attiecas uz kriminālsodu (IV nodaļa) – īpaši par probācijas uzraudzību, sabiedrisko darbu, arī naudas sodu un soda noteikšanu (V nodaļa), kurā iekļauta jauna norma – soda noteikšana, ja nav ievērotas tiesības uz kriminālprocesa pabeigšanu saprātīgā termiņā (KL 49.¹ pants). No Krimināllikuma izslēgts 55.pants – "Nosacīta notiesāšana", ievērojami grozīti soda noteikšanas par vairākiem noziedzīgiem nodarījumiem un spiedumiem

nosacījumi (KL 50. un 51.pants), kā arī sodu saskaitīšanas un aizstāšanas noteikumi (KL 52.pants). Ievērojami grozījumi izdarīti arī Krimināllikuma Vispārīgās daļas VI nodaļā – "Atbrīvošana no kriminālatbildības un soda", piemēram, šī nodaļa papildināta ar jaunu normu, kas reglamentē elektroniskās uzraudzības nosacījumus (KL 61.¹ pants).

Tas ir tikai neliels ieskats tajās novitātēs, kas Krimināltiesību Vispārīgās daļas institūtos un to atsevišķās normās radušās kopš iepriekšējās grāmatas izdošanas pirms nu jau vairāk nekā piecpadsmi gadiem. Šis ir atjaunots izdevums, ko varēs izmantot augstāko mācību iestāžu juridiskās specializācijas bakalaura studiju programmas apguvēji, maģistranti un doktoranti, lai apgūtu un paplašinātu zināšanas krimināltiesību jautājumos. Arī tiesībaizsardzības iestādēs strādājošie juristi, kā arī ikviens interesents šajā grāmatā varēs atrast atbildi uz viņu interesējošiem krimināltiesību jautājumiem.